

LIBRIS

Tudorel TOADER

- Prof. univ. dr., Rectorul Universității „Al.I. Cuza” din Iași
- Judecător la Curtea Constituțională în perioada 2006-2016
- Membru în Comisia de la Veneția

Marieta SAFTA

- Lector univ. dr., Facultatea de Drept a Universității „Titu Maiorescu” din București
- Prim magistrat-asistent la Curtea Constituțională
- Corespondent al Curții Constituționale la Comisia de la Veneția

Constituția României

cu legislație conexă și jurisprudență
actualizate la data de **14 octombrie 2016**

Ediția a 2-a, îngrijită și adnotată de
Tudorel TOADER și Marieta SAFTA

Editura
Hamangiu
2016

Constituția României a fost adoptată în sesiunea Adunării Constituante din 24 noiembrie 1991, a fost republicată în Monitorul Oficial nr. 293 din 21 noiembrie 1991 și a intrat în vigoare în urma aprobării prin Referendumul național din 8 decembrie 1991.

În anul 2003 Constituția a fost revizuită prin Legea nr. 429/2003, lege aprobată prin Referendumul național din 18-19 octombrie 2003 și care a intrat în vigoare la data de 29 octombrie 2003, data publicării în Monitorul Oficial nr. 758 din 29 octombrie 2003 a Hotărârii Curții Constituționale nr. 8 din 25 octombrie 2003 pentru confirmarea rezultatului Referendumului național din 18-19 octombrie 2003 privind Legea de revizuire a Constituției României.

În urma revizuirii, Constituția a fost republicată de către Consiliul Legislativ în temeiul art. 182 din Constituție, cu rezultatul denumitor și dându-se textului o nouă numerotație, în Monitorul Oficial nr. 787 din 31 octombrie 2003.

Copyright © 2015 Editura Hamangiu SRL

Toate drepturile rezervate Editurii Hamangiu.
Nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul scris al Editurii Hamangiu.
Editura Hamangiu: București, Str. Col. Popovici nr. 95, sector 5, C.F.R. 31
Tel./Fax: (021) 552.532.533, 552.532.221; 552.532.335, 552.532.425 și 42.24
Email: redactie@hamangiu.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ROMÂNIA (Constituție : 2003)

Constituția României : vechi și nouă / Curtea Constituțională, hotărâri C.E.D.O., hotărâri C.J.J.E., legislație comasă / ed. îngrij. și adnot. de Tudorel Toader, Marieta Safa. - 198 p. : s. rev. - București : Editura Hamangiu, 2015

ISBN 978-606-27-0553-1

Tudorel Toader (ed. și reviz.)
Marieta Safa (ed. și reviz.)

978-606-27-0553-1

Cuprins

Titlul I. Principii generale	1
Articolul 1. Statul român	1
Articolul 2. Suveranitatea	13
Articolul 3. Teritoriul	15
Articolul 4. Unitatea poporului și egalitatea între cetățeni	16
Articolul 5. Cetățenia	17
Articolul 6. Dreptul la identitate	17
Articolul 7. Românii din străinătate	17
Articolul 8. Pluralismul și partidele politice	18
Articolul 9. Sindicatul, patronatul și asociațiile profesionale	19
Articolul 10. Relații internaționale	21
Articolul 11. Dreptul internațional și dreptul intern	21
Articolul 12. Simboluri naționale	22
Articolul 13. Limba oficială	23
Articolul 14. Capitala	23
Titlul II. Drepturile, libertățile și îndatoririle fundamentale	24
Capitolul I. Dispoziții comune	24
Articolul 15. Universalitatea	24
Articolul 16. Egalitatea în drepturi	32
Articolul 17. Cetățenii români în străinătate	55
Articolul 18. Cetățenii străini și apatrizii	56
Articolul 19. Extradarea și expulzarea	65
Articolul 20. Tratatul internațional privind drepturile omului	68
Articolul 21. Accesul liber la justiție	71
Capitolul II. Drepturile și libertățile fundamentale	107
Articolul 22. Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică	107
Articolul 23. Libertatea individuală	117
Articolul 24. Dreptul la apărare	138
Articolul 25. Libera circulație	152
Articolul 26. Viața intimă, familială și privată	154

Articolul 27. Inviolabilitatea domiciliului	165
Articolul 28. Secretul corespondenței	167
Articolul 29. Libertatea conștiinței	170
Articolul 30. Libertatea de exprimare	175
Articolul 31. Dreptul la informație	180
Articolul 32. Dreptul la învățătură	181
Articolul 33. Accesul la cultură	185
Articolul 34. Dreptul la ocrotirea sănătății	185
Articolul 35. Dreptul la mediu sănătos	188
Articolul 36. Dreptul de vot	189
Articolul 37. Dreptul de a fi ales	191
Articolul 38. Dreptul de a fi ales în Parlamentul European	194
Articolul 39. Libertatea întrunirilor	194
Articolul 40. Dreptul de asociere	196
Articolul 41. Munca și protecția socială a muncii	203
Articolul 42. Interzicerea muncii forțate	212
Articolul 43. Dreptul la grevă	214
Articolul 44. Dreptul de proprietate privată	215
Articolul 45. Libertatea economică	239
Articolul 46. Dreptul la moștenire	245
Articolul 47. Nivelul de trai	246
Articolul 48. Familia	256
Articolul 49. Protecția copiilor și a tinerilor	259
Articolul 50. Protecția persoanelor cu handicap	262
Articolul 51. Dreptul de petiționare	266
Articolul 52. Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică	267
Articolul 53. Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți	271
Capitolul III. Îndatoririle fundamentale	278
Articolul 54. Fidelitatea față de țară	278
Articolul 55. Apărarea țării	278
Articolul 56. Contribuții financiare	278
Articolul 57. Exercițarea drepturilor și a libertăților	283
Capitolul IV. Avocatul Poporului	285
Articolul 58. Numirea și rolul	285

Articolul 59. Exercițarea atribuțiilor	285
Articolul 60. Raportul în fața Parlamentului	286
Titlul III. Autoritățile publice	287
Capitolul I. Parlamentul	287
<i>Secțiunea 1. Organizare și funcționare</i>	287
Articolul 61. Rolul și structura	287
Articolul 62. Alegerea Camerelor	291
Articolul 63. Durata mandatului	294
Articolul 64. Organizarea internă	294
Articolul 65. Ședințele Camerelor	302
Articolul 66. Sesiuni	303
Articolul 67. Actele juridice și cvorumul legal	303
Articolul 68. Caracterul public al ședințelor	304
<i>Secțiunea a 2-a. Statutul deputaților și al senatorilor</i>	304
Articolul 69. Mandatul reprezentativ	304
Articolul 70. Mandatul deputaților și al senatorilor	306
Articolul 71. Incompatibilități	307
Articolul 72. Imunitatea parlamentară	308
<i>Secțiunea a 3-a. Legiferarea</i>	310
Articolul 73. Categoriile de legi	310
Articolul 74. Inițiativa legislativă	314
Articolul 75. Sesizarea Camerelor	315
Articolul 76. Adoptarea legilor și a hotărârilor	317
Articolul 77. Promulgarea legii	320
Articolul 78. Intrarea în vigoare a legii	322
Articolul 79. Consiliul Legislativ	322
Capitolul II. Președintele României	323
Articolul 80. Rolul Președintelui	323
Articolul 81. Alegerea Președintelui	325
Articolul 82. Validarea mandatului și depunerea jurământului	326
Articolul 83. Durata mandatului	326
Articolul 84. Incompatibilități și imunități	326
Articolul 85. Numirea Guvernului	329
Articolul 86. Consultarea Guvernului	332

Articolul 87. Participarea la ședințele Guvernului	332
Articolul 88. Mesaje	332
Articolul 89. Dizolvarea Parlamentului	332
Articolul 90. Referendumul	332
Articolul 91. Atribuții în domeniul politicii externe	334
Articolul 92. Atribuții în domeniul apărării	334
Articolul 93. Măsuri excepționale	334
Articolul 94. Alte atribuții	335
Articolul 95. Suspendarea din funcție	336
Articolul 96. Punerea sub acuzare	337
Articolul 97. Vacanța funcției	337
Articolul 98. Interimatul funcției	337
Articolul 99. Răspunderea președintelui interimar	338
Articolul 100. Actele Președintelui	338
Articolul 101. Indemnizația și celelalte drepturi	339
Capitolul III. Guvernul	339
Articolul 102. Rolul și structura	339
Articolul 103. Încetarea	340
Articolul 104. Jurământul de credință	341
Articolul 105. Incompatibilități	341
Articolul 106. Încetarea funcției de membru al Guvernului	342
Articolul 107. Primul-ministru	342
Articolul 108. Actele Guvernului	342
Articolul 109. Răspunderea membrilor Guvernului	343
Articolul 110. Încetarea mandatului	345
Capitolul IV. Raporturile Parlamentului cu Guvernul	346
Articolul 111. Informarea Parlamentului	346
Articolul 112. Întrebări, interpelări și moțiuni simple	346
Articolul 113. Moțiunea de cenzură	348
Articolul 114. Angajarea răspunderii Guvernului	349
Articolul 115. Delegarea legislativă	351
Capitolul V. Administrația publică	359
<i>Secțiunea 1. Administrația publică centrală de specialitate</i>	359
Articolul 116. Structura	359
Articolul 117. Înființarea	360

Articolul 118. Forțele armate	360
Articolul 119. Consiliul Suprem de Apărare a Țării	360
<i>Secțiunea a 2-a. Administrația publică locală</i>	361
Articolul 120. Principii de bază	361
Articolul 121. Autorități comunale și orașenești	364
Articolul 122. Consiliul județean	365
Articolul 123. Prefectul	365
Capitolul VI. Autoritatea judecătorească	366
<i>Secțiunea 1. Instanțele judecătorești</i>	366
Articolul 124. Înființarea justiției	366
Articolul 125. Statutul judecătorilor	372
Articolul 126. Instanțele judecătorești	374
Articolul 127. Caracterul public al dezbaterilor	387
Articolul 128. Folosirea limbii materne și a interpretului în justiție	388
Articolul 129. Folosirea căilor de atac	390
Articolul 130. Poliția instanțelor	397
<i>Secțiunea a 2-a. Ministerul Public</i>	398
Articolul 131. Rolul Ministerului Public	398
Articolul 132. Statutul procurorilor	404
<i>Secțiunea a 3-a. Consiliul Superior al Magistraturii</i>	405
Articolul 133. Rolul și structura	405
Articolul 134. Atribuții	407
Titlul IV. Economia și finanțele publice	411
Articolul 135. Economia	411
Articolul 136. Proprietatea	416
Articolul 137. Sistemul financiar	421
Articolul 138. Bugetul public național	422
Articolul 139. Impozite, taxe și alte contribuții	424
Articolul 140. Curtea de Conturi	428
Articolul 141. Consiliul Economic și Social	429
Titlul V. Curtea Constituțională	430
Articolul 142. Structura	430
Articolul 143. Condiții pentru numire	430

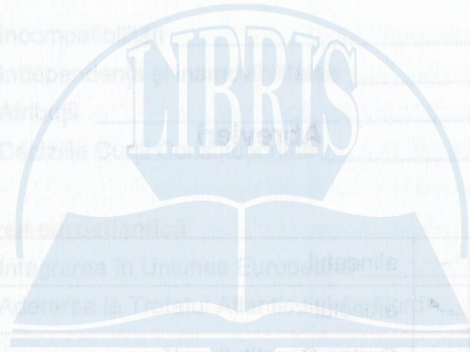

Articolul 144. Incompatibilități	432
Articolul 145. Independența și inamovibilitatea	432
Articolul 146. Atribuții	434
Articolul 147. Deciziile Curții Constituționale	448
Titlul VI. Integrarea euroatlantică	459
Articolul 148. Integrarea în Uniunea Europeană	459
Articolul 149. Aderarea la Tratatul Atlanticului de Nord	469
Titlul VII. Revizuirea Constituției	470
Articolul 150. Inițiativa revizuirii	470
Articolul 151. Procedura de revizuire	470
Articolul 152. Limitele revizuirii	471
Titlul VIII. Dispoziții finale și tranzitorii	473
Articolul 153. Intrarea în vigoare	473
Articolul 154. Conflictul temporal de legi	473
Articolul 155. Dispoziții tranzitorii	474
Articolul 156. Republicarea Constituției	474

Abrevieri

alin.	–	alineatul
art.	–	articolul
C.C.R.	–	Curtea Constituțională
CDFUE	–	Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, publicată în J.O. C 202 din 7 iunie 2016
CEDO	–	Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950, ratificată prin Legea nr. 30/1994, publicată în M. Of. nr. 135 din 31 mai 1994
C.E.D.O.	–	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
C.J.C.E./C.J.U.E.	–	Curtea de Justiție a Comunităților/Uniunii Europene
Com.E.D.O.	–	Comisia Europeană a Drepturilor Omului
dec.	–	decizia
H.G.	–	hotărârea Guvernului
J.O.	–	Jurnalul Oficial al Comunităților/Uniunii Europene
lit.	–	litera
M. Of.	–	Monitorul Oficial al României, Partea I
nr.	–	numărul
O.G.	–	ordonanța Guvernului
O.U.G.	–	ordonanța de urgență a Guvernului
p.	–	pagina
parag., §	–	paragraful

Articolul 144. Incriminare	432
Articolul 145. Incriminare	432
Articolul 145. Arhivare	434
Articolul 147. Dispoziții	448
Articolul 148. Dispoziții	450
Articolul 149. Dispoziții	450
Articolul 150. Dispoziții	450
Articolul 151. Dispoziții	450
Articolul 152. Dispoziții	450
Articolul 153. Dispoziții	450
Articolul 154. Dispoziții	450
Articolul 155. Dispoziții	450
Articolul 156. Dispoziții	450
Articolul 157. Dispoziții	450
Articolul 158. Dispoziții	450
Articolul 159. Dispoziții	450
Articolul 160. Dispoziții	450
Articolul 161. Dispoziții	450
Articolul 162. Dispoziții	450
Articolul 163. Dispoziții	450
Articolul 164. Dispoziții	450
Articolul 165. Dispoziții	450
Articolul 166. Dispoziții	450
Articolul 167. Dispoziții	450
Articolul 168. Dispoziții	450
Articolul 169. Dispoziții	450
Articolul 170. Dispoziții	450
Articolul 171. Dispoziții	450
Articolul 172. Dispoziții	450
Articolul 173. Dispoziții	450
Articolul 174. Dispoziții	450
Articolul 175. Dispoziții	450
Articolul 176. Dispoziții	450
Articolul 177. Dispoziții	450
Articolul 178. Dispoziții	450
Articolul 179. Dispoziții	450
Articolul 180. Dispoziții	450
Articolul 181. Dispoziții	450
Articolul 182. Dispoziții	450
Articolul 183. Dispoziții	450
Articolul 184. Dispoziții	450
Articolul 185. Dispoziții	450
Articolul 186. Dispoziții	450
Articolul 187. Dispoziții	450
Articolul 188. Dispoziții	450
Articolul 189. Dispoziții	450
Articolul 190. Dispoziții	450
Articolul 191. Dispoziții	450
Articolul 192. Dispoziții	450
Articolul 193. Dispoziții	450
Articolul 194. Dispoziții	450
Articolul 195. Dispoziții	450
Articolul 196. Dispoziții	450
Articolul 197. Dispoziții	450
Articolul 198. Dispoziții	450
Articolul 199. Dispoziții	450
Articolul 200. Dispoziții	450

Titlul I. Principii generale

Articolul I. Statul român

- (1) România este stat național, suveran și independent, unitar și indivizibil.
- (2) Forma de guvernământ a statului român este republica.
- (3) România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme, în spiritul tradițiilor democratice ale poporului român și idealurilor Revoluției din decembrie 1989, și sunt garantate.
- (4) Statul se organizează potrivit principiului separației și echilibrului puterilor – legislativă, executivă și judecătorească – în cadrul democrației constituționale.
- (5) În România, respectarea Constituției, a supremației sale și a legilor este obligatorie.

Legislație conexă: ► art. 1 CDFUE: „Dignitatea umană. Dignitatea umană este inviolabilă. Aceasta trebuie respectată și protejată”.

JURISPRUDENȚĂ

► Decizii C.C.R.

1. Dispozițiile în temeiul cărora Parlamentul, Administrația Prezidențială, Secretariatul General al Guvernului și CSAT devin agenți constatatori ai săvârșirii de contravenții și dispun aplicarea de sancțiuni contravenționale vădesc ignorarea principiilor de drept care guvernează un stat democratic, respectiv a principiului separației puterilor în stat, prevăzut de art. 1 alin. (4) din Constituție, și a principiului legalității, consacrat de art. 1 alin. (5). Astfel, în virtutea legii criticate [Legea privind securitatea cibernetică a României – n.a.], autoritatea legiuitoare, Administrația Prezidențială, Guvernul sau CSAT, autorități de rang constituțional ale căror atribuții sunt expres prevăzute în Legea fundamentală, se subrogă în atribuții care, potrivit O.G. nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor, revin în competența autorităților administrației publice centrale sau locale (*Decizia nr. 17 din 21 ianuarie 2015, M. Of. nr. 79 din 30 ianuarie 2015*).
2. În ceea ce privește dispozițiile art. 1 alin. (3) teza I din Constituție, care consacră principiul statului de drept, Curtea a reținut în jurisprudența sa (a se vedea *Decizia nr. 70 din 18 aprilie 2000, M. Of. nr. 334 din 19 iulie*

2000) că exigențele acestuia privesc scopurile majore ale activității statale, prefigurate în ceea ce îndeobște este numit ca fiind domnia legii, sintagmă ce implică subordonarea statului față de drept, asigurarea acelor mijloace care să permită dreptului să cenzureze opțiunile politice și, în acest cadru, să pondereze eventualele tendințe abuzive, discreționare ale structurilor etatice. Statul de drept asigură supremația Constituției, corelarea legilor și a tuturor actelor normative cu aceasta, existența regimului de separație a puterilor publice, care trebuie să acționeze în limitele legii, și anume în limitele unei legi ce exprimă voința generală. Statul de drept consacră o serie de garanții, inclusiv jurisdicționale, care să asigure respectarea drepturilor și libertăților cetățenilor prin autolimitarea statului, respectiv încadrarea autorităților publice în coordonatele dreptului (*Decizia nr. 17 din 21 ianuarie 2015, M. Of. nr. 79 din 30 ianuarie 2015*).

3. Trimiterea la acte administrative cu o forță juridică inferioară legii, într-un domeniu critic pentru securitatea națională, cu impact asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, încalcă prevederile constituționale

cuprinse în art. 1 alin. (5) referitoare la principiul legalității. O dispoziție legală trebuie să fie precisă, neechivocă, să instituie norme clare, previzibile, a căror aplicare să nu permită arbitrarul sau abuzul. De asemenea, norma trebuie să reglementeze în mod unitar, uniform, să stabilească cerințe minimale aplicabile tuturor destinatarilor săi. Or, atâta vreme cât ordinele sau deciziile sunt emise de conducătorii autorităților sau instituțiilor publice desemnate de lege, apare cu evidență că legea relativizează în mod nepermis reglementarea acestui domeniu, lăsând la latitudinea fiecărei entități stabilirea, în mod diferențiat, a unor măsuri esențiale, precum cerințele minime de securitate cibernetică, modalitatea de notificare, precum și datele și informațiile care însoțesc notificarea (*Decizia nr. 17 din 21 ianuarie 2015, M. Of. nr. 79 din 30 ianuarie 2015*).

4. Teza potrivit căreia o autoritate, alta decât o instanță de judecată, poate să cenzureze sub orice aspect o hotărâre judecătorească definitivă, care a dobândit autoritate de lucru judecat, echivalează cu transformarea acestei autorități în putere judecătorească, concurentă cu instanțele judecătorești în ceea ce privește înfăptuirea justiției. Legitimarea unui astfel de act ar avea ca efect acceptarea ideii că, în România, există persoane/instituții/autorități cărora nu le sunt opozabile hotărârile judecătorești pronunțate de instanțele prevăzute de Constituție și de lege, deci care sunt mai presus de lege. Or, o astfel de interpretare este în vădită contradicție cu dispozițiile art. 1 alin. (4), art. 16 alin. (2), art. 61 alin. (1), art. 124 și art. 126 alin. (1) din Constituție (*Decizia nr. 686 din 25 noiembrie 2014, M. Of. nr. 68 din 27 ianuarie 2015*).

5. Art. 1 alin. (5) din Constituție consacră principiul respectării obligatorii a legilor. Pentru a fi respectată de destinatarul său, legea trebuie să îndeplinească anumite cerințe de precizie, claritate și previzibilitate, astfel încât acești destinatari să își poată adapta în mod corespunzător conduita. În acest sens, Curtea Constituțională a statuat în jurisprudența sa

(de exemplu, Decizia nr. 1 din 11 ianuarie 2012, M. Of. nr. 53 din 23 ianuarie 2012) că, de principiu, orice act normativ trebuie să îndeplinească anumite condiții calitative, printre acestea numărându-se previzibilitatea, ceea ce presupune că acesta trebuie să fie suficient de precis și clar pentru a putea fi aplicat; astfel, formularea cu o precizie suficientă a actului normativ permite persoanelor interesate – care pot apela, la nevoie, la sfatul unui specialist – să prevadă într-o măsură rezonabilă, în circumstanțele speței, consecințele care pot rezulta dintr-un act determinat. Desigur, poate să fie dificil să se redacteze legi de o precizie totală și o anumită suplețe poate chiar să se dovedească de dorit, suplețe care nu trebuie să afecteze însă previzibilitatea legii (*Decizia nr. 903 din 6 iulie 2010, M. Of. nr. 584 din 17 august 2010; Decizia nr. 743 din 2 iunie 2011, M. Of. nr. 579 din 16 august 2011; Decizia nr. 662 din 11 noiembrie 2014, M. Of. nr. 47 din 20 ianuarie 2015*).

6. Respectarea legilor este obligatorie, însă nu se poate pretinde unui subiect de drept să respecte o lege care nu este clară, precisă și previzibilă, întrucât acesta nu își poate adapta conduita în funcție de ipoteza normativă a legii. De aceea, legiuitorul trebuie să manifeste o deosebită atenție atunci când adoptă un act normativ (*Decizia nr. 1 din 10 ianuarie 2014, M. Of. nr. 123 din 19 februarie 2014*).

7. Formularea cu o precizie suficientă a actului normativ permite persoanelor interesate – care pot apela, la nevoie, la sfatul unui specialist – să prevadă într-o măsură rezonabilă, în circumstanțele speței, consecințele care pot rezulta dintr-un act determinat (*Decizia nr. 903 din 6 iulie 2010, M. Of. nr. 584 din 17 august 2010; Decizia nr. 743 din 2 iunie 2011, M. Of. nr. 579 din 16 august 2011; Decizia nr. 1 din 11 ianuarie 2012, M. Of. nr. 53 din 23 ianuarie 2012; Decizia nr. 447 din 29 octombrie 2013, M. Of. nr. 674 din 1 noiembrie 2013*).

8. Normele de tehnică legislativă deși „nu au valoare constituțională, (...) prin reglementarea acestora legiuitorul a impus o serie de criterii obligatorii pentru adoptarea oricărui

act normativ, a căror respectare este necesară pentru a asigura sistematizarea, unificarea și coordonarea legislației, precum și conținutul și forma juridică adecvate pentru fiecare act normativ. Astfel, respectarea acestor norme concurează la asigurarea unei legislații care respectă principiul securității raporturilor juridice, având claritatea și previzibilitatea necesară”. De aceea, „nerespectarea normelor de tehnică legislativă determină apariția unor situații de incoerență și instabilitate, contrare principiului securității raporturilor juridice în componenta sa referitoare la claritatea și previzibilitatea legii” (*Decizia nr. 448 din 29 octombrie 2013, M. Of. nr. 5 din 7 ianuarie 2014*).

9. Erorile de apreciere în redactarea actelor normative nu trebuie să se perpetueze în sensul de a deveni ele însele un precedent în activitatea de legiferare; din contră, aceste erori trebuie corectate, pentru ca actele normative să contribuie la realizarea unei securități sporite a raporturilor juridice (*Decizia nr. 390 din 2 iulie 2014, M. Of. nr. 532 din 17 iulie 2014*).

10. Statului îi este interzis să adopte soluții legislative care pot fi interpretate ca fiind lipsite de respect față de convingerile religioase sau filozofice ale părinților, motiv pentru care organizarea activității școlare trebuie să se subordoneze atingerii unui scop de conciliere în exercitarea funcțiilor pe care și le asumă în procesul de educație și de predare a religiei cu respectarea dreptului părinților de a asigura educația în conformitate cu propriile convingeri religioase. Ca parte a sistemului constituțional de valori, libertății de conștiință religioase îi este atribuit imperativul toleranței, în special în relație cu demnitatea umană garantată de art. 1 alin. (3) din Legea fundamentală, ce domină ca valoare supremă întregul sistem de valori. Acest motiv exclude, de principiu, ca activitățile și comportamentele ce izvorăsc dintr-o anumită atitudine de credință ori de convingeri filozofice non-religioase să fie supuse sancțiunilor pe care statul le prevede pentru un asemenea comportament, indiferent de motivațiile de credință ale persoanei în

cauză (*Decizia nr. 669 din 12 noiembrie 2014, M. Of. nr. 59 din 23 ianuarie 2015*).

11. Demnitatea umană, sub aspect constituțional, presupune două dimensiuni inerente, respectiv relațiile dintre oameni, ceea ce vizează dreptul și obligația oamenilor de a le fi respectate și, în mod corelativ, de a respecta drepturile și libertățile fundamentale ale semenilor lor, precum și relația omului cu mediul înconjurător, inclusiv cu lumea animală, ceea ce implică, în privința animalelor, responsabilitatea morală a omului de a îngriji aceste ființe într-un mod de natură a ilustra nivelul de civilizație atins (*Decizia nr. 1 din 11 ianuarie 2012, M. Of. nr. 53 din 23 ianuarie 2012; Decizia nr. 80 din 16 februarie 2014, M. Of. nr. 246 din 7 aprilie 2014*).

12. Crearea unor „organe proprii de decizie și executive” ale unor comunități de cetățeni români, circumstanțiate prin statutul de „minorități naționale”, adică pe criterii etnice, este de natură să determine confuzie, acreditând ideea unei autonomii de decizie și execuție a acestora, incompatibile cu conceptul de stat unitar. În acest mod, fiecare minoritate națională ar putea avea propriile organe de decizie și executive, ale căror statut și relații cu organele de decizie și executive ale statului nu sunt în niciun fel definite, cu consecința realizării unei autonomii colective politice pe criterii etnice (*Decizia nr. 80 din 16 februarie 2014, M. Of. nr. 246 din 7 aprilie 2014*).

13. Acceptarea ideii că și simbolurile proprii ale minorităților naționale ar constitui „simboluri naționale” aduce atingere caracterului național al statului român, încălcând astfel limitele revizuirii prevăzute de dispozițiile art. 152 alin. (1) din Constituție (*Decizia nr. 80 din 16 februarie 2014, M. Of. nr. 246 din 7 aprilie 2014*).

14. Nu poate exista nicio antinomie între art. 1 alin. (1) din Constituție referitor la caracterul unitar al statului și art. 120 din Constituție privind principiul descentralizării, din contră, ele se completează, obiectivul celui din urmă fiind o mai bună administrare și gestionare a resurselor locale (*Decizia nr. 1 din 10 ianuarie 2014, M. Of. nr. 123 din 19 februarie 2014*).

15. Trăsătura esențială a statului de drept o constituie supremația Constituției și obligativitatea respectării legii (*Decizia nr. 232 din 5 iulie 2001, M. Of. nr. 727 din 15 noiembrie 2001; Decizia nr. 234 din 5 iulie 2001, M. Of. nr. 558 din 7 septembrie 2001; Decizia nr. 53 din 25 ianuarie 2011, M. Of. nr. 90 din 3 februarie 2011*).

16. Statul de drept asigură supremația Constituției, corelarea tuturor legilor și tuturor actelor normative cu aceasta (*Decizia nr. 22 din 27 ianuarie 2004, M. Of. nr. 233 din 17 martie 2004*).

17. Prin nicio lege nu se poate stabili ori înlătura, prin extindere sau restrângere, o competență a unei autorități, dacă o asemenea acțiune este contrară dispozițiilor ori principiilor Constituției. Nicio autoritate a administrației publice nu poate controla, anula ori modifica o hotărâre a unei instanțe judecătorești sau o măsură dispusă de instanță ori de un judecător, în legătură cu activitatea de judecată (*Decizia nr. 127 din 27 martie 2003, M. Of. nr. 275 din 18 aprilie 2003*).

18. Legiuitorul nu poate, printr-un act normativ, „să modifice sau să desființeze o hotărâre judecătorească (...), fără ca prin aceasta să încalce principiul separației puterilor în stat” (*Decizia nr. 333 din 3 decembrie 2002, M. Of. nr. 95 din 17 februarie 2003*).

19. Referitor la principiul stabilității/securității raporturilor juridice, prin Decizia nr. 404 din 10 aprilie 2008 (M. Of. nr. 347 din 6 mai 2008), Curtea a statuat că, deși nu este în mod expres consacrat de Constituția României, acest principiu se deduce atât din prevederile art. 1 alin. (3), potrivit cărora România este stat de drept, democratic și social, cât și din preambulul Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, astfel cum a fost interpretat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în jurisprudența sa (*Decizia nr. 686 din 25 noiembrie 2014, M. Of. nr. 68 din 27 ianuarie 2015*).

20. Existența unor soluții legislative contradictorii și anularea unor dispoziții legale prin intermediul altor prevederi cuprinse în același

act normativ conduc la încălcarea principiului securității raporturilor juridice, ca urmare a lipsei de claritate și previzibilitate a normei, principiu ce constituie o dimensiune fundamentală a statului de drept, astfel cum acesta este consacrat în mod expres prin dispozițiile art. 1 alin. (3) din Legea fundamentală (*Decizia nr. 26 din 18 ianuarie 2012, M. Of. nr. 116 din 15 februarie 2012*).

21. Principiul securității raporturilor juridice civile constituie o dimensiune fundamentală a statului de drept, astfel cum acesta este consacrat în mod expres prin dispozițiile art. 1 alin. (3) din Legea fundamentală (*Decizia nr. 570 din 29 mai 2012, M. Of. nr. 404 din 18 iunie 2012; Decizia nr. 615 din 12 iunie 2012, M. Of. nr. 454 din 6 iulie 2012*).

22. „Principiul legalității este unul de rang constituțional” (a se vedea Decizia nr. 901 din 17 iunie 2009, M. Of. nr. 503 din 21 iulie 2009), astfel încât „încălcarea legii are drept consecință imediată nesocotirea art. 1 alin. (5) din Constituție, care prevede că respectarea legilor este obligatorie. Încălcarea acestei obligații constituționale atrage implicit afectarea principiului statului de drept, consacrat prin art. 1 alin. (3) din Constituție” (*Decizia nr. 783 din 26 septembrie 2012, M. Of. nr. 684 din 3 octombrie 2012*).

23. Impunerea de reguli și obligații noi fără reglementarea unui termen adecvat care să permită subiectului de drept să răspundă noilor cerințe legislative reprezintă o încălcare a exigențelor constituționale sub aspectul principiului securității juridice și a principiului încrederii legitime, care impune limitarea posibilităților de modificare a normelor juridice și stabilitatea regulilor instituite prin acestea (*Decizia nr. 26 din 18 ianuarie 2012, M. Of. nr. 116 din 15 februarie 2012*).

24. Prin posibilitatea unor autorități militarizate de a constata contravențiile săvârșite de civili nu este afectat în niciun fel art. 1 alin. (3) din Constituție referitor la statul român ca stat de drept, democratic și social. Dimpotrivă, în acord cu dreptatea și democrația socială ca valori supreme, Jandarmeria Română – instituție

specializată a statului, cu statut militar, ca o componentă a Ministerului Administrației și Internelor – exercită, în condițiile legii, atribuțiile ce îi revin cu privire la apărarea ordinii și liniștii publice, a drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, a proprietății publice și private, la prevenirea și descoperirea infracțiunilor și a altor încălcări ale legilor în vigoare, precum și la protecția instituțiilor fundamentale ale statului și combaterea actelor de terorism (*Decizia nr. 1330 din 4 decembrie 2008, M. Of. nr. 873 din 23 decembrie 2008*).

25. Principiul separației și echilibrului puterilor în stat presupune existența unui control reciproc între puterile statului, sub aspectul exercitării în conformitate cu legea a atribuțiilor lor specifice, acesta fiind un mecanism specific statului de drept și democratic, pentru evitarea abuzurilor din partea uneia sau altelei dintre puterile statului (*Decizia nr. 1109 din 8 septembrie 2011, M. Of. nr. 773 din 2 noiembrie 2011*).

26. Planificarea bugetului statului și concretizarea politicilor și măsurilor financiare și bugetare ale statului în plan legislativ sunt aspecte ce nu privesc controlul de constituționalitate exercitat de Curtea Constituțională, în caz contrar realizându-se o ingerință a acestei instanțe în atribuțiile puterilor legislative și executivă ale statului, ceea ce ar contraveni principiului separației și echilibrului puterilor în stat, consfințit de art. 1 alin. (4) din Constituție (*Decizia nr. 214 din 14 aprilie 2005, M. Of. nr. 428 din 20 mai 2005*).

27. Controlul textelor de lege invocate ca teme de drept, realizat de instanța investită cu soluționarea unei cauze, corespunde atribuțiilor constituționale ale instanțelor judecătorești. Potrivit art. 124 alin. (3) din Constituție, în activitatea de înfăptuire a justiției judecătorii se supun numai legii, a cărei interpretare se realizează în mod necesar în procesul soluționării cauzelor, întrucât interpretarea este o fază indispensabilă aplicării legii. În acest sens este și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, care a reținut, în cauza *C.R. c. Regatul Unit* (1995), că „oricât de clar ar fi textul unei dispoziții legale, în orice sistem

juridic există, în mod inevitabil, un element de interpretare judiciară (...)”. Așa fiind, prin interpretarea și aplicarea de către instanță a textelor de lege nu se realizează un „transfer” de competență din sfera puterii legislative în sfera puterii executive și judecătorești (*Decizia nr. 241 din 10 mai 2005, M. Of. nr. 497 din 13 iunie 2005*).

28. Sunt neconstituționale dispozițiile prin care se conferă instanțelor judecătorești competența de a desființa norme juridice instituite prin lege și de a crea în locul acestora alte norme sau de a le substitui cu norme cuprinse în alte acte normative, întrucât încalcă principiul separației puterilor, consacrat în art. 1 alin. (4) din Constituție, precum și prevederile art. 61 alin. (1), în conformitate cu care Parlamentul este unica autoritate legiuitoare a țării (*Decizia nr. 1325 din 4 decembrie 2008, M. Of. nr. 872 din 23 decembrie 2008*).

29. Reglementarea pe calea ordonanțelor și a ordonanțelor de urgență constituie, așa cum se prevede expres în art. 115 din Constituție, o atribuție exercitată de Guvern în temeiul delegării legislative, iar depășirea limitelor acestei delegări, stabilite prin însuși textul Constituției, reprezintă o imixtiune nepermisă în competența legislativă a Parlamentului, altfel spus, o violare a principiului separației puterilor în stat (*Decizia nr. 544 din 28 iunie 2006, M. Of. nr. 568 din 30 iulie 2006*).

30. În condițiile în care avocatura este un serviciu public, și nu o autoritate publică, aceasta nu se circumscrie puterii judecătorești și, drept urmare, reglementarea legală a acesteia, potrivit opțiunii legiuitorului, nu poate fi calificată ca o încălcare a principiului separației puterilor (*Decizia nr. 260 din 12 mai 2005, M. Of. nr. 548 din 28 iunie 2005*).

31. Nu se încalcă principiul separației puterilor prin aprobarea de către un reprezentant al executivului a statutului corpului executorilor bancari. Executarea titlurilor executorii nu reprezintă un act de înfăptuire a justiției, în sensul prevăzut de art. 126 alin. (1) din Constituție; nici executorii bancari și nici executorii judecătorești nu fac parte din puterea judecătorească.

torească, astfel că nu există contrarietate cu dispozițiile art. 1 alin. (4) din Constituție care consacră principiul separației și echilibrului puterilor (*Decizia nr. 662 din 8 decembrie 2005, M. Of. nr. 100 din 2 februarie 2006*).

32. Potrivit Constituției, Ministerul Public este parte componentă a autorității judecătorești, și nu a puterii executive sau a administrației publice. Ca urmare, participarea procurorului la judecarea cauzelor în fața instanțelor de judecată nu este de natură să aducă atingere principiului separației puterilor în stat (*Decizia nr. 681 din 15 decembrie 2005, M. Of. nr. 33 din 13 ianuarie 2006*).

33. Separația puterilor în stat nu înseamnă lipsa unui mecanism de control între puterile statului, dimpotrivă, presupune existența unui control reciproc, precum și realizarea unui echilibru de forțe între acestea. Actele puterii executive sunt cenzurate pe calea contenciosului administrativ, iar aceasta presupune, printre altele, și posibilitatea instanței de judecată de a suspenda executarea actului pretins nelegal, chiar cât timp autoritatea publică emitentă a actului atacat are încă facultatea de a dispune revocarea sau anularea acestuia, mai ales că în acest interval de timp actul în cauză își produce efectele. Această măsură reprezintă o garanție pentru respectarea drepturilor și libertăților cetățenești, precum și a valorilor constituționale (*Decizia nr. 594 din 20 mai 2008, M. Of. nr. 455 din 18 iunie 2008*).

34. Deși stabilirea cuantumului și verificarea plății taxelor judiciare de timbru nu sunt acte propriu-zise de înlăptuire a justiției, acestea sunt strâns legate de actul de justiție, privind chestiuni prejudiciale ce țin pe loc ori chiar împiedică înlăptuirea actului de justiție. Prin urmare, darea în competența organelor Ministerului Finanțelor Publice a soluționării contestațiilor împotriva modului de stabilire, de către instanța judecătorească, a taxei judiciare de timbru este contrară principiului separației puterilor în stat și, în mod direct, dispozițiilor art. 125 alin. (1) din Constituție [în prezent, art. 126 alin. (1) – n.a.] (*Decizia nr. 197 din 29 aprilie 2004, M. Of. nr. 521 din 9 iunie 2004*).

35. Cele arătate în privința art. 3 alin. (1) din ordonanța de urgență – care se referă la personalul contractual – sunt aplicabile *mutatis mutandis* ipotezei normative a prevederilor art. 7 lit. C pct. 2 din ordonanța de urgență [este vorba despre O.U.G. nr. 77/2013 pentru stabilirea unor măsuri privind asigurarea funcționalității administrației publice locale, a numărului de posturi și reducerea cheltuielilor la instituțiile și autoritățile publice din subordinea, sub autoritatea sau în coordonarea Guvernului ori a ministerelor, declarată neconstituțională – n.a.], care aduce o modificare identică în privința funcționarilor publici. Cu privire la această modificare, Curtea remarcă faptul că textul art. 112 din Legea nr. 188/1999 privind Statutul funcționarilor publici, republicată în M. Of. nr. 365 din 29 mai 2007, astfel cum a fost modificat, nu mai vizează în mod exclusiv funcționarii publici, ci și alte categorii de personal; or, o asemenea modificare adusă Legii nr. 188/1999, care are drept rezultat încălcarea obiectului său propriu de reglementare, astfel cum acesta este definit la art. 1 alin. (1), nu este admisă, întrucât ar contraveni art. 1 alin. (5) din Constituție referitor la calitatea legii. În același sens, art. 52 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată în M. Of. nr. 260 din 21 aprilie 2010, prevede că „Dispozițiile generale cuprind prevederi care orientează întreaga reglementare, determină obiectul și principiile acesteia” (*Decizia nr. 55 din 5 februarie 2014, M. Of. nr. 136 din 25 februarie 2014*).

36. Deși autoritățile au dreptul de a dispune cu privire la acordarea drepturilor bănești pretinse de autorii excepției de neconstituționalitate, restrângerea ori suspendarea acestor drepturi și în viitor, în condițiile în care textele de lege care le prevăd nu au fost abrogate, ar putea justifica întrebarea dacă aceste drepturi mai există și dacă nu cumva textele de lege care le prevăd au fost în fapt lipsite de eficiență, așa încât speranța titularilor acestor drepturi, deși are un suport legal, este în realitate lipsită de conținut. Astfel, deși formal limitată în timp,

respectiv vizând durata unui an calendaristic, măsura de suspendare repetată a acestor drepturi, pentru mai mulți ani la rând, ar putea afecta caracterul previzibil al normelor de lege, creând incertitudine cu privire la existența acestor drepturi (*Decizia nr. 42 din 22 ianuarie 2014, M. Of. nr. 210 din 25 martie 2014*).

37. Siguranța circuitului civil nu se poate fundamenta fără ca, *a priori*, să fie confirmată legalitatea dreptului ce ulterior va intra definitiv în circuitul civil (*Decizia nr. 404 din 10 aprilie 2008, M. Of. nr. 347 din 6 mai 2008*). Prin urmare, principiul securității juridice nu poate prevala principiului legalității (*Decizia nr. 269 din 7 mai 2014, M. Of. nr. 513 din 9 iulie 2014; Decizia nr. 724 din 16 decembrie 2014, M. Of. nr. 120 din 16 februarie 2015; Decizia nr. 291 din 28 aprilie 2015, M. Of. nr. 499 din 7 iulie 2015*).

38. Potrivit dispozițiilor art. 37 alin. (2) din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată în M. Of. nr. 260 din 21 aprilie 2010, dacă o noțiune sau un termen nu sunt consacrate sau pot avea înțelesuri diferite, semnificația acestora în context se stabilește prin actul normativ care le instituie, în cadrul dispozițiilor generale sau într-o anexă destinată lexicului respectiv, și devin obligatorii pentru actele normative din aceeași materie. În același sens, prin Decizia nr. 390 din 2 iulie 2014, publicată în M. Of. nr. 532 din 17 iulie 2014, § 31, Curtea Constituțională a statuat că o noțiune legală poate avea un conținut și înțeles autonom diferit de la o lege la alta, cu condiția ca legea care utilizează termenul respectiv să îl și definească (*Decizia nr. 603 din 6 octombrie 2015, M. Of. nr. 845 din 13 noiembrie 2015*).

39. Infraacțiunea de trafic de stupefiante, care face obiectul prezentei excepții de neconstituționalitate, nu se regăsește definită în cuprinsul Codului penal sau al unei legi speciale. Sensul noțiunii de „trafic de stupefiante”, folosită de legiuitor în textul criticat [art. 223 alin. (2) din Codul de procedură penală – n.a.], ar putea

fi dedus doar prin interpretarea coroborată a dispozițiilor legale analizate, respectiv art. 2 lit. d) din Legea nr. 339/2005 [privind regimul juridic al plantelor, substanțelor și preparatelor stupefiante și psihotrope – n.a.] și pct. 1 (1) din anexa la legea anterior arătată, precum și art. 1 lit. b) și art. 2-10 din Legea nr. 143/2000 [privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri – n.a.]. Or, lipsa unei definiții clare a infracțiunii de „trafic de stupefiante” este de natură a genera interpretări diferite de către instanțele de judecată, cu ocazia aplicării dispozițiilor art. 223 alin. (2) din Codul de procedură penală, în contextul dispunerii măsurii arestării preventive. În același timp, măsura arestării preventive, prevăzută la art. 223-240 din Codul de procedură penală, este o măsură preventivă privativă de libertate, a cărei esență este restrângerea libertății individuale, prevăzută la art. 23 din Constituție, și executarea ei într-un centru de detenție. În consecință, dispunerea măsurii arestării preventive determină și restrângerea altor drepturi fundamentale, precum libera circulație (art. 25 din Constituție), dreptul la viață intimă, familială și privată (art. 26 din Constituție), accesul la cultură (art. 33 din Constituție), dreptul de asociere (art. 40 din Constituție) etc. (a se vedea Decizia nr. 712 din 4 decembrie 2014, M. Of. nr. 33 din 15 ianuarie 2015, § 20). Din modalitatea de reglementare a măsurii arestului preventiv, Curtea reține că aceasta este măsura preventivă cea mai intruzivă, dintre cele prevăzute de Codul de procedură penală. Fiind cea mai intruzivă dintre măsurile preventive, dispunerea măsurii arestului preventiv trebuie să se realizeze într-un cadru normativ clar, precis și previzibil, atât pentru persoana supusă acestei măsuri, cât și pentru organele de urmărire penală și pentru instanțele de judecată. În caz contrar, s-ar ajunge la posibilitatea limitării într-un mod aleatoriu/subiectiv a unuia dintre drepturile fundamentale esențiale într-un stat de drept: libertatea individuală. De aceea, cerințele privind calitatea, precizia și previzibilitatea legii,